

Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma¹

Rafet AYDIN raydin@mehmetakif.edu.tr
0000-0002-7613-3198

Osman CANAVAR
osmancanavar15@gmail.com
0000-0002-0689-2922

Meray İŞLEK merayislek1462@gmail.com
0000-0003-3355-9962

Öz

Bu araştırmanın amacını; öğretmenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi oluşturmuştur. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Afyonkarahisar İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Örneklem ise; çalışmaya gönüllü olarak katılımda bulunan 663 öğretmenden oluşmuştur. Araştırmanın örnekleme, uygun örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla, "Kişisel Bilgi Formu" ve "A ve B Tipi Kişilik Yapısı Ölçeği" kullanılmıştır. Toplanan veriler, bilgisayar paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde; öğretmenlerden %44,6'sı A tipi kişilik yapısına; % 55,4'ü ise B tipi kişilik yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, B kişilik yapısının, A kişilik yapısına nazaran öğretmenler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sahip olduğu kişilik yapılarına cinsiyet açısından bakıldığında, kadın öğretmenler arasında B kişilik yapısının çoğunlukta olduğu görülmektedir. A kişilik yapısı erkek öğretmenlerde, kadın öğretmenlere nazaran daha yaygındır. Buna karşın öğretmenlerinin kişilik yapılarının cinsiyetlerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin, A kişilik yapısı en fazla eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerde, en az ise fen edebiyat mezunu olan öğretmenlerde görülmektedir. Fakat öğretmenlerin mezun oldukları fakülte türüne göre kişilik yapıları anlamlı farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin kişilik yapıları anne eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemekle birlikte, A kişilik yapısı en az anneleri herhangi bir eğitim kurumunu bitirmemiş olanlarda, en çok da anneleri ortaokul mezunu olanlarda görülmektedir. Öğretmenlerin kişilik yapıları baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Ancak baba eğitim düzeylerine göre, A kişilik yapısına, baba eğitim düzeyi 'okuryazar ve değil' olan öğretmenlerde daha az sıklıkla rastlandığı görülmektedir. A kişilik yapısı ise en çok baba eğitim düzeyi 'ilkokul' olan öğretmenlerde görülmektedir. Öğretmenlerin kişilik yapılarının öğretmenlik mesleğini değiştirme düşüncelerine göre dağılımı anlamlı farklılık

¹ Bu çalışma 13-18 Temmuz 2021 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilen II. Maarif Kongresinde sözlü olarak sunulmuş bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş şeklidir.

Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK

göstermiştir. Bu sonuca göre, öğretmenlerden fırsat sunulması halinde öğretmenlik mesleğini değiştirecek diyenlerde A kişilik yapısı daha yaygındır. Fırsatım olsa bile öğretmenlik mesleğinden ayrılmam diyenlerde ise B kişilik yapısı daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, öğretmenlerin kişilik yapılarının demokratlık seviyelerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermemektedir.

Anahtar kelimeler: Kişilik, Kişilik Tipleri, Öğretmen, Öğretmen Kişilik Tipi.

Abstract

The study aims to examine the personality traits of teachers according to some variables. The research is held through survey model, one of the quantitative research methods. The universe of the research consisted of teachers working in Afyonkarahisar Provincial Directorate of National Education. The sample consisted of 663 teachers who voluntarily participated in the study. The sample of the study was selected by convenient sampling technique. Personal Information Form and Type A and B Personality Structure Scale were used to collect data in the study. The collected data were analyzed with a computer package program. Frequency (f) and percentage (%) values of demographic characteristics obtained with the personal information form were calculated. When the research findings were evaluated, it was concluded that 44.6 of the teachers had type A personality and 55.4 had type B personality. Accordingly, it is seen that the B personality structure is more common among teachers than the A personality structure. When the personality structures of the teachers are examined in terms of gender, it is seen that the B personality structure is the majority among female teachers. A personality structure is more common among male teachers than female teachers. On the other hand, the distribution of teachers personality structures by gender does not show a significant difference. While A personality structure is seen mostly among the teachers graduated from the faculty of education, it is seen the least among the teachers graduated from the faculty of arts and sciences. However, the personality structures of the teachers do not differ significantly according to the type of faculty they graduated from. Although the personality structures of the teachers do not differ significantly according to their mothers educational status, the A personality structure is seen at least among the ones whose mothers have not completed any educational institution, and the most among the ones whose mothers have graduated from secondary school. Personality structures of teachers do not differ significantly according to fathers education level. However, according to the fathers education level, it is seen that the A personality structure is seen less frequently among teachers whose fathers education level is literate and illiterate. A personality structure is mostly seen among teachers whose father education level is primary school. The distribution of teachers personality structures according to their thoughts on changing the teaching profession showed a significant difference. According to this result, A personality structure is more common among teachers who say that they will change their profession if given the opportunity. It was concluded that the B personality structure was more common in those who said that they would not leave their profession even if they had the opportunity. However, the distribution of teachers personality structures according to their level of democracy does not show a significant difference.

Key Words: Personality, Personality Types, Teacher, Teacher Personality Type.

GİRİŞ

İnsanlardan bahsederken, güvenilir, içedönük, hoş gibi pek çok sıfat kullanılmaktadır. Aslında bu tür tanımlamalar son derece karmaşık ve çok boyutlu bir yapı olan kişiliği açıklamakta kullanılan nitelemelerdir (Aydın, 2005). Bireyler kişiliklerindeki farklılıkların bir göstergesi olarak düşünme, iletişim kurma ve çalışma şekilleri gibi pek çok konuda farklılık gösterirler. Bu konudaki genel kanı her bir insanın kişilik anlamında tek

olduğudur. Tek yumurta ikizleri bile hatırı sayılır ölçüde farklı kişisel özellikler sergilemektedirler (Martin, Carlson & Buskist, 2013).

Kişiliğin tanımlarına bakıldığında kişilik; bireyi diğerlerinden farklı kılan, belirli durumlar karşısında duygusal ve davranışsal tepki gösterebilme yetileri, düşünme tarzları, baş etme biçimleri ve savunma düzenekleri (Sayar ve Dinç, 2008,

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

s.95) olduğu görülmektedir. Bir başka tanıma göre kişilik, belli uyaranlara karşı bireyin topluma uyum sağlamak amacıyla geliştirdiği düzenli ve sürekli davranış örüntüleridir (Aydın, 2005, s.70). Kişiliği tanımlamada tutarlılık ve ayırt edicilik olarak iki anahtar terim kullanılmaktadır. Buna göre kişilik; tutarlı ve ayırt edici duygu, düşünce ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Örneğin, bir insana kişilik sahibi denildiğinde, söz konusu olan kişinin düşünme, hissetme ve davranma biçimlerinin diğer bireylerden farklılaştığı ve kendine has olduğu, uzun bir zaman zarfında farklı durumlara karşı hep aynı şekilde tepki verdikleri kastedilmektedir (Franzoi, 2006).

Kişilik yapısı (tipi) ise; bireyin farklı durumlar ve olaylar karşısında sergilemiş olduğu özelliklerin birleştirilmiş hali olarak tanımlanabilir (Franzoi, 2006). Gerçekte kişiliğin tüm boyutları başkaları tarafından gözlemlenemez. Çünkü bireylerin kişilik incelemeleri bireyin davranışları ölçüt alınarak yapılmaktadır. Buna rağmen davranış da en az kişilik kadar karmaşık bir olgudur ve kolayca çevreden etkilenebilmektedir (Aydın, 2005). Kişilik kavramı hakkında ortaya atılan pek çok kuramsal yaklaşım bulunmakta ve bu yaklaşımlar kişiliği belirli bir değişken grubunu ölçüt olarak çözümleme yoluna gitmektedirler (Aydın, 2005). A ve B tipi kişilik profilleri ilk defa iki kardiyolog olan Meyer Friedman ve Ray Rosenman tarafından gözlemlenmiştir (Griffin & Moorhead, 2014). Bu fikre ilk defa bir işçinin bekleme salonundaki sandalyeleri tamir ederken, sandalyelerin sadece ön taraftan aşınmış olduğunu söylemesi üzerine karar vermişlerdir. Araştırmalarını ilettilikleri zaman

Friedman ve Rosenman kalp hastalarının çoğunun otururken zor zamanlar geçirdiklerini, sandalyelerinin uç tarafına oturduğunu ve endişeli insanlar olduğunu fark etmişlerdir. Araştırmacılar bu gözlemi bir başlangıç noktası olarak kabul ettikten sonra olayı daha derinlemesine çalışmaya başlamışlardır. Neticede hastalarının iki farklı davranış gösterdiği ve bu farklılığın kaynağının kişilik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu iki farklı davranış modelini de “A tipi” ve “B tipi” olarak isimlendirmişlerdir. A tipi kişiliğe sahip olan bireyler kendisini işine adanmış, sabırsız, rekabeti seven, aceleci davranışlar sergilerken, B tipi kişiliğe sahip bireyler ise daha rahat, dengeli, zamanla daha az çatışma halinde davranışlar sergilemektedirler (Griffin & Moorhead, 2014; Durna, 2005).

İçinde yaşanılan çağdaş dünya, insanları hareketli, rekabetçi ve aceleci bir hayat döngüsünde yaşamaya zorlamaktadır. Bu yaşam koşullarının sonucu olarak insanlar; sadece kendini düşünen, her şeyin çabucak olmasını isteyen, hem kendisiyle hem de başkalarıyla rekabet halinde olan bir kişiliğe bürünmektedirler (Durna, 2004). Bu tür kişilik özellikleri de literatürde A kişilik yapısı ile açıklanmaktadır. A tipi kişilik yapısına sahip olan bireyler kendilerini sürekli bir zaman baskısı altında hissetmekte ve daha az zamanda daha çok iş yapmaya odaklanmaktadır. İşlerini yaparken yoğun bir stres altındadırlar. Yaptıkları işlerde nitelikten çok niceliğe önem verdikleri için sayılara karşı takıntılı davranış sergileyebilirler. Bu tip insanlar ne kadar zamanda ne kadar iş yapabildiklerini nicel olarak ölçmek istemektedirler. Aynı anda birden fazla işi bir arada yapmaya çalıştıkları görülmektedir. B tipi kişilik yapısına sahip bireyler ise; A tipinin tam zıddı özelliklere sahip olduğu, onun için zaman baskısı hissetmedikleri, zamana karşı yarışıyor gibi işleri bitirmek arzusuyla koşuşturmadıkları (Robbins ve Judge, 2012) ifade edilmektedir. A ve B tipi kişilik yapılarına ait özellikler Tablo 1’deki gibi özetlenebilir:

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

Tablo 1. A ve B Tipi Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırması

A tipi	B tipi
Her zaman hareket halindedir.	Zamanla ilgilenmez.
Hızlı yürür.	Sabırlıdır.
Hızlı yemek yer.	Kasılmazlar.
Boş zamanlarında ne yapacağını bilemez.	Kazanmak için değil eğlenmek için oynarlar.
Sayılarla takıntılıdır.	Suçluluk hissetmeden dinlenirler.
İki işi aynı anda yapmaya çalışır.	Zorlayıcı zaman çizelgeleri yoktur.
Hızlı konuşur.	Yumuşak huylu, ılımlıdırlar.
Sürekli zaman baskısı hisseder.	Hiçbir zaman acele içinde değildirlir.
Başarayı ölçerken niceliği kullanır.	
Agresiftir.	
Yarışmacıdır	

Kaynak: Luthans (2011, s.285)

A ve B tipi kişilik yapılarına sahip bireyler arasında bir diğer karşılaştırma ise iş yaşamında oraya çıkmaktadır. A tipi bireyler yoğun çalışma altında çalışmaktan genellikle şikâyet etmedikleri, çalıştıkları işin acelesi olmasa bile zaman baskısı altındaymış gibi hissettikleri, B tipi bireylere nazaran, daha hızlı çalışma eğiliminde oldukları görülmektedir. A ve B tipi kişilik yapılarındaki bireylerin çalışma şekillerinde ve tempolarındaki bu farklılık iş yerlerinde kolayca görülebilir niteliktedir. Bu nedenle, genellikle A tipi bireylerin

A tipi bireylere kıyasla iş ortamında daha avantajlı olduğu düşünülmektedir. Fakat yöneticilerin çoğunun B tipi bireylerden olması bu durumun aksini işaret etmektedir. A tipi bireylerin aceleci, sabırsız olmaları ya da sağlık problemleri gibi nedenlerden dolayı yöneticilik pozisyonlarında B tipi bireylerin gerisinde kaldığı bilinmektedir (Zel, 2001). Buna rağmen, işe alımlarda A tipi bireylerin B tipi bireylere karşı daha avantajlı olduğu söylenebilir. Çünkü A tipi bireylerin başarma motivasyonu yüksek, girişken, yeterliği yüksek bireyler olarak değerlendirilmeleri daha kolay olabilmektedir (Robbins & Judge, 2012).

İlgili alanyazın incelemesinde öğretmen özellikleri ile ilgili bazı araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmalardan bazıları; Akıncı, Güven ve Demirel (2015)'in, meslek yüksekokulu öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışma olup bu çalışmada B kişilik yapısı ile psikoşiddet (mobbing) ve depresyon arasındaki ilişkiyi incelemiştir. A kişilik yapısına sahip olanların daha fazla psikoşiddete maruz kaldığı ve daha fazla depresif belirtiler gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Aktaş (2001), bir kamu kuruluşunda görevli 83 üst düzey yönetici ile yapmış olduğu çalışmada, yöneticilerin büyük bir çoğunluğunun (%81) A tipi kişilik özelliklerini gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Aydın ve Özel (2017), A ve B kişilik yapısına sahip bireylerin boş zaman aktivitelerini incelediği çalışmasının sonucunda, A tipi bireylerin daha çok sportif ve açık alan aktivitelerini tercih ettiğini; buna karşın B tipi bireylerin ise sosyal içeriği yüksek ve seyirci olarak katılımı yapılan aktiviteleri tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır. Keleş (2019), öğretmen adaylarının A ve B kişilik yapıları ile yaşam boyu öğrenme yeterlik algılarını incelemiş ve A kişilik yapısına sahip bireylerin yaşam boyu öğrenme becerilerin daha gelişmiş olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Aslıpek (2014) ise; öğretmenlerin kişilik yapıları ile çatışma halinde kullandıkları çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre, A kişilik yapısına sahip bireyler daha çok hükmetme ve

Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK

bütünleştirme stratejilerini kullanırken, B kişilik yapısına sahip bireylerin ise ödün verme stratejisini kullanma eğiliminde oldukları görülmüştür. Aksoy (2009), A tipi kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; A tipi kişilik özellikleri ile tükenmişlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Özsoy (2013), A ve B tipi kişilik yapısı ile iş tatmin arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre, B tipi kişilik yapısına sahip olan akademisyenlerin iş tatmin puanlarının A tipi kişilik yapısına sahip olanlardan dışsal tatmin boyutunda anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Liao, Wen and Yu (2010)'da 400 personel ile gerçekleştirdiği çalışmada, iş görenlerin kişilik özellikleri, işe bağlılıkları, iş doyumları ve işin özellikleri arasındaki etkileşimleri incelemiş ve söz konusu özelliklerin A ve B kişilik yapılarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Hisam, Rahman, Mashhadi and Raza (2014), tıp fakültesi öğrencilerinde A ve B tipi kişilik özelliklerinin görülme sıklığını incelemiştir. Çalışmada sınıf düzeyi arttıkça A kişilik özelliklerinin arttığını gözlemlenmiştir. Fretwell, Lewis and Hannay (2013) araştırmalarında; Myers-Briggs tipi kişilik özellikleri, A ve B tipi kişilik özellikleri ve denetim odağı değişkenlerinin birbirleri ile olan ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada, A ve B kişilik özellikleri ile Myers-Briggs kişilik göstergesinin yargılayan/algılayan arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

A tipi kişilik yapısına sahip olan bireylerde yargılayan tipinin daha öne çıktığı görülmüştür. Görüldüğü gibi değişik meslek gruplarında iş görenler üzerinde kişilik yapıları ile ilgili bazı araştırmaların yapıldığı ancak öğretmenlerin kişilik özelliklerini belirleyen ve bunun etkilerini inceleyen araştırmalara pek rastlanamamıştır. Oysa Keleş (2019)'in ifade ettiği gibi, eğitim sisteminin kendisinden beklenenleri gerçekleştirebilesi için düzenlenen eğitim programlarının uygulanmasından esas rol sahibi öğretmenlerdir. Her öğretmen farklı kişilik özelliklerine sahip olduğundan; öğretmenlerin sınıf içinde kullanmış oldukları öğretim yöntem ve teknikleri de farklılık göstermektedir. Bu durum da eğitim sisteminin başarısına etki eden faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim sistemi üzerinde bu denli etkisi olan, programın uygulayıcısı, öğrencilerin örnek model aldığı, öğrenci ve eğitim programı arasındaki etkileşimi sağlayan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin araştırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu durum araştırmanın yapılma gerekçesini oluşturmuştur.

Araştırma Problemi

Araştırmanın problemini; öğretmenlerin kişilik özellikleri bazı değişkenlere göre değişmekte midir? Sorusu oluşturmuştur. Bu araştırma kapsamında şu alt problemlere cevap aranmıştır:

Alt Problemler

1. Öğretmenlerin kişilik özellikleri nasıldır?
2. Öğretmenlerin kişilik özellikleri; cinsiyet, yaş, kıdem, görev yapılan yerleşim birimi, çalışılan kurum, mezun olunan lise, mezun olunan fakülte, anne ve baba eğitim durumu, doğup büyüdüğü yerleşim birimi, çalıştığı okul memnuniyeti, demokratlık düzeyi ve öğretmenliği değiştirme düşüncelerine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; öğretmenlerin sahip olduğu kişilik özelliklerini bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Öğretmenlerin, eğitim sistemi içindeki rolünün sadece öğretim programlarının uygulamasından ibaret olmadığı, sınıf içi ve dışı etkileşimin sağlanmasında ve eğitimin hayatla bağ kurmasında en önemli göreve sahip olduğu göz önüne alındığında, kişilik yapılarının rolü bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, eğitim sisteminin en önemli unsuru olan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi bu araştırmayı önemli hale getirdiği düşünülmüştür.

Sınırlılıklar

Öğretmenlerin kişilik özelliklerini inceleyen bu araştırma;

1. 2019–2020 eğitim öğretim yılı,
2. Afyonkarahisar iline bağlı merkez, ilçe ve köylerde görev yapan öğretmenler ve
3. Ölçekte yer alan maddeler ile katılımcıların verdikleri cevaplar ile sınırlandırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin kişilik özelliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesini amaçlayan bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2006, s.109). Tarama araştırmaları, daha çok “ne, nerede, ne zaman, hangi sıklıkla, hangi düzeyde, nasıl” gibi soruların cevaplanmasına olanak tanır. Bu nedenle tarama araştırmalarında mevcut bir durum fotoğraflaştırılarak betimlemesinin yapılması amaçlanır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

Evren ve örneklem

Öğretmenlerin kişilik özelliklerini bazı değişkenlere göre inceleyen bu araştırmanın evrenini, araştırmanın yapıldığı 2019-2020 eğitim- öğretim yılı güz döneminde Afyonkarahisar ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan toplam 8713 öğretmen oluşturmaktadır. Tablo 2’de farklı güven aralıkları ve evren büyüklükleri için gerekli olan örneklem sayılarına yer verilmiştir.

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

Tablo 2. Farklı Güven Aralıkları İçin Hesaplanmış Örneklem Sayıları

Evren	%5	%4	%3	%2
100	79	85	91	96
500	217	272	340	413
1000	277	375	516	705
5000	356	535	879	1622
50.000	381	593	1044	2290
100.000	382	596	1055	2344
1.000.000	384	599	1065	2344
25.000.000	384	600	1067	2400

Anderson'dan (1990) aktaran Balcı (2015, s.108).

Araştırmanın örneklemini ise, Afyonkarahisar ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 2019- 2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde görev yapmakta olan ve veri toplama araçlarına çevrimiçi (online) olarak yanıt veren 663 öğretmen oluşturmuştur. Örneklemin belirlenmesinde Tablo 2'de görüldüğü gibi evren büyüklüğüne bakılmıştır. Buna göre, %5 güven aralığında ve evren büyüklüğü 50.000 kişiye kadar olan çalışmalar için gerekli olan örneklem sayısı 381 kişidir. Ancak, araştırma için örnekleme dâhil edilmesi gereken katılımcı sayısının en az 381 olması gerekirken bu hesaplamanın çok üzerinde bir katılımcı sayısına ulaşılmıştır.

Araştırmanın örneklemini belirlemede uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Seçkisiz örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yönteminde, araştırmacı yakın çevresinden başlayarak gerekli örneklem büyüklüğünü elde edene kadar ulaşılabilir durumdaki tüm bireylerden veri toplamaya devam eder. Bu örnekleme yönteminin avantajı, araştırmacıya çalışma için gereken sermaye, zaman ve işgücünü azaltarak kolaylık sağlamasıdır (Büyüköztürk vd., 2016). Araştırmacıya tanıdık çevresinden katılımcı seçme imkânı tanınması da bu örnekleme yönteminin bir diğer avantajıdır (Balcı, 2015).

Örnekleme oluşturan öğretmenlerin; cinsiyet, yaş, mezun olunan lise ve fakülte değişkenlerine ait demografik özelliklerine tablo 3'de yer verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Değişkenler	Kategori	F	%
Cinsiyet	Erkek	340	51,3
	Kadın	323	48,7
Yaş	20 – 29 yaş	146	22,0
	30 – 39 yaş	325	49,0
	40 – 49 yaş	149	22,5
	50 yaş ve üstü	43	6,5
Mezun olduğu lise	Anadolu Lisesi	133	20,1
	Anadolu Öğretmen Lisesi	135	20,4
	İmam Hatip Lisesi	51	7,7
	Teknik Meslek Lisesi	59	8,9
	Genel Lise	195	29,4

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

	Süper Lise	90	13,6
Mezun Olduğu Fakülte	Eğitim Fakültesi	517	78,0
	Eğitim Enstitüsü & Yüksekokulu	64	9,7
	Fen Edebiyat Fakültesi	82	12,4

Tablo 3'e göre, araştırmaya katılan erkek ($f=340$) ve kadın ($f=323$) öğretmen sayıları birbirine yakın durumdadır. Örnekleme dâhil edilen 663 öğretmenden erkek öğretmenler örneklemin % 51,3'ünü oluştururken; kadın öğretmenler %48,7'sini oluşturmaktadır.

Yine Tablo 3'e göre; katılımcıların büyük çoğunluğunu ($f=325$, %49) 30–39 yaş aralığında bulunan öğretmenler oluşturmaktadır. 40–49 yaş aralığındaki öğretmenler ($f=149$, %22,5) ile 20–29 yaş aralığında bulunan katılımcı öğretmen sayıları ($f=325$, %49) birbirine çok yakındır. En az katılımcı ise 50 yaş ve üzerinde olan öğretmenlerden oluşmaktadır.

Öğretmenlerin mezun oldukları lise türlerine bakıldığında; örnekleme dâhil edilen öğretmenlerin en fazla 'Genel Lise' ($f=195$, %29,4) mezunu oldukları görülmektedir. 'Anadolu Lisesi' ($f=133$, %20,1) ve 'Anadolu Öğretmen Lisesi' ($f=135$, %20,4) mezunu olan öğretmen sayıları birbirine yakın olup; 'Süper Lise' mezunları ise örneklemin %13,6'sını oluşturmaktadır ($f=90$). 'İmam Hatip Lisesi' ($f=51$, %7,7) mezunu olan öğretmenler ise örnekleme en az yer alan öğretmen grubunu oluşturmaktadır.

Yine örnekleme yer alan öğretmenlerin; %78'ini 'Eğitim Fakültesi' ($f=517$) mezunları oluşturmaktadır. Ayrıca 'Fen Edebiyat Fakültesi' ($f=82$) mezunları örneklemin %12,4'ünü ve 'Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksekokulu' ($f=64$) mezunları örneklemin %9,7'sini oluşturmaktadır.

Aşağıda Tablo 4'te örnekleme yer alan öğretmenlerin; anne ve baba eğitim durumu, öğretmenlik mesleğinden ayrılma düşüncesi, büyümüş olduğu yerleşim yeri ve kendisini ne düzeyde demokrat hissettiğine ilişkin demografik özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Değişkenler	Kategori	F	%
Anne eğitim durumu	Okuryazar ve değil	114	17,2
	İlkokul	405	61,1
	Ortaokul	37	5,6
	Lise	61	9,2
	Üniversite	46	6,9
Baba eğitim durumu	Okuryazar ve değil	30	4,5
	İlkokul	285	43,0
	Ortaokul	107	16,1
	Lise	106	16,0
	Üniversite	135	20,4
Mesleğinden Ayrılma	Evet	234	35,3
	Hayır	429	64,7

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

Büyüdüğü Yerleşim Yeri	İl	240	36,2
	İlçe	224	33,8
	Belde ve Köy	199	30,0
Demokratlık	Her zaman	275	41,5
	Çoğunlukla	325	49,0
	Bazen	63	9,5

Tablo 4’te yer alan anne eğitim durumlarına bakıldığında; öğretmen annelerinin büyük bir kısmı ($f=405$, %61,1) ‘İlkokul’ mezunudur. 114 öğretmen annesi (%17,2) ise ‘Okuryazar ve değil’ olup herhangi bir eğitim kurumu mezunu değildir. Üniversite mezunu olan anneler ise örneklemin %6,9’unu ($f=46$) oluşturmaktadır. Baba eğitim durumlarına bakıldığında öğretmen babalarının %43’ünün ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu olan babalar ise örneklemin %20,4’ünü ($f=135$) oluşturmaktadır. Buna göre, babaların annelere kıyasla eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu söylenilebilir.

Öğretmenlerin doğup büyüdüğü yerleşim yerlerine bakıldığında; %36,2’sinin ($f=240$) ‘İl’ merkezlerinde, %33,8’inin ($f=224$) ‘İlçe’ ve %30’unun ($f=199$) ‘Belde ve Köy’ düzeyindeki yerleşim yerlerinde büyümüş oldukları görülmektedir. Buna göre, öğretmenlik mesleğinin toplumun her kesiminden insanın tercih etmiş olduğu bir meslek olduğu söylenilebilir. Son olarak, öğretmenlere “Kendinizi demokrat biri olarak görür müsünüz?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre, öğretmenlerden %41,5’i ($f=275$) ‘Her zaman’ demokrat olduklarını söylerken, %49’u ‘Çoğunlukla’ ($f=325$) ve %9,5’i ($f=63$) de ‘Bazen’ demokrat olduklarını ifade etmişlerdir. Buna göre, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun eğitim öğretim sürecinde demokratik bir tutum sergilediği ifade edilebilir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve Durna (2004) tarafından geliştirilen, “A ve B Tipi Kişilik Yapısı Ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olup, örnekleme yer alan öğretmenlerin; “cinsiyet, yaş, mezun olunan lise, mezun olunan fakülte, anne ve baba eğitim durumu, öğretmenlik mesleğinden ayrılma düşüncesi, büyüdüğü yerleşim yeri ve demokratlık düzeyleri” gibi bireysel özelliklerini belirlemeye yönelik maddelerden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplamak için kullanılan; “A ve B Tipi Kişilik Yapısı Ölçeği”, 5’li likert tipi formatta ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte olumsuz bir madde yer almamakta ve yanıtlayıcılardan ölçekteki her bir maddeyi “daima doğru (5)”, “genellikle doğru (4)”, “fikrim yok (3)”, “nadiren doğru (2)” ve “asla doğru değil (1)” seçeneklerinden biri ile puanlaması istenmiştir.

Durna (2004) ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısını ($\alpha =0,80$) olarak hesaplarken, Keleş (2019) bu değeri ($\alpha=0,84$) olarak hesaplamıştır. Bu araştırmada ise; ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı ($\alpha =0,84$) olarak bulunmuştur. Kline’a (2011, s.70) göre güvenirlik katsayısının $\alpha =0,90$ civarında olması ‘mükemmel’, $\alpha =0,80$ civarında olması ‘çok iyi’ ve $\alpha =0,70$ civarında olması ise ‘yeterli’ olarak görülmektedir. Tüm bu değerlere bakıldığında da ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülerek araştırma kapsamında kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilen öğretmenlere ait demografik özelliklerin incelenmesi esnasında frekans (*f*) ve yüzde (%) değerlerinden yararlanılmıştır.

Ölçek verilerinin analizinde ise öncelikle öğretmenlerin kişilik yapıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre, “A ve B Kişilik Yapısı” ölçeğinde yer alan 20 maddeye verilen yanıtlardan elde edilebilecek en düşük puan 20 ve en yüksek puan 100 olmaktadır. Katılımcılardan 20 puana yakın alanlar B tipi kişilik yapısına yatkın olurken, 100 puana yakın puan alanların da A tipi kişilik yapısına yatkın olmaktadır. Ölçek maddelerine verilen yanıtlardan 1 ve 2 puanlı seçenekler B kişilik yapısını, 4 ve 5 puanlı seçenekler ise A kişilik yapısını ölçmektedir. 3 puan olan yanıtların ise hem A hem de B kişilik yapısına ait özellikleri gösterdiği varsayılmaktadır.

Dolayısıyla, katılımcılardan puanı 60 (20×3) ve üstü olanların A kişilik yapısına, puanı 60’tan az olanların ise B kişilik yapısına sahip olduğu düşünülerek kişilik yapıları tespit edilmeye çalışılmıştır (Akıncı, Güven ve Demirel, 2015).

Öğretmenlerin “A ve B Kişilik Yapısı Ölçeği”ne göre belirlenen kişilik yapılarının (A tipi ve B tipi) bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için ki-kare testinden (Pearson Chi-square) yararlanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında %95 güven aralığı esas alınmış ve istatistiksel manidarlık düzeyi ($p<,05$) olarak kabul edilmiştir. Veri analizinde öğretmenlerin kişilik puanları Microsoft Excel kullanılarak hesaplanmış daha sonra bu değerler SPSS.23 paket programına aktarılarak analizleri yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Öğretmenlerin “A ve B Tipi Kişilik Yapısı Ölçeği”ne vermiş oldukları yanıtlar yardımıyla belirlenen kişilik yapılarının dağılımı Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Kişilik Yapılarının Dağılımı

Kişilik Yapıları	<i>f</i>	%
A kişilik yapısı	296	44,6
B kişilik yapısı	367	55,4
Toplam	663	100

Tablo 5’e göre, araştırmaya katılan 663 öğretmenden 296’sı (%44,6) A tipi kişilik yapısına; 367’si (%55,4) ise B tipi kişilik yapısına sahiptir. Buna göre, B kişilik yapısının, A kişilik yapısına nazaran öğretmenler arasında daha yaygın olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin kişilik yapılarının cinsiyet, yaş ve mezun oldukları lise türlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin ki-kare analizi sonuçlarına Tablo 6’da yer verilmiştir.

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

Tablo 6. A ve B Kişilik Yapılarının Cinsiyet, Yaş ve Kıdem Değişkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları

Değişkenler	Kategori	A kişilik		B kişilik		χ^2	sd	p
		f	%	f	%			
Cinsiyet	Erkek	159	46,8	181	53,2	1,268	1	,274
	Kadın	137	42,4	186	57,6			
Yaş	20 – 29 yaş	66	45,2	80	54,8	1,934	3	,586
	30 – 39 yaş	145	44,6	180	55,4			
	40 – 49 yaş	62	41,6	87	58,4			
	50 yaş ve üstü	23	53,5	20	46,5			
Mezun Olunan Lise	Anadolu Lisesi	55	41,4	78	58,6	4,005	5	,549
	Anadolu Öğretmen Lisesi	68	50,4	67	49,6			
	İmam Hatip Lisesi	19	37,3	32	62,7			
	Teknik Meslek Lisesi	25	42,4	34	57,6			
	Genel Lise	86	44,1	109	55,9			
	Süper Lise	43	47,8	47	52,2			

Tablo 6'ya göre, araştırmaya katılan 340 erkek ve 323 kadın öğretmen arasında B kişilik yapısının çoğunlukta olduğu görülmektedir. A kişilik yapısı erkek öğretmenlerde ($f=159$, %46,8) kadın öğretmenlere ($f=137$, %42,4) nazaran daha yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşın öğretmenlerin kişilik yapılarının cinsiyetlerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(1,663)=1,268$, $p>,05$].

Aynı şekilde Tablo 6'ya göre, öğretmenlerin kişilik yapılarının yaş değişkenine bağlı olarak dağılımına bakıldığında; 50 yaş altında olan gruplarda A ve B kişilik yapılarının dağılımı benzerlik göstermektedir. Bu yaş aralığındaki bireylerde B kişilik yapıları çoğunlukta. 50 yaş ve üstündeki öğretmenlerde ise bu durumun tam tersi bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir. 50 ve üstü yaşlardaki öğretmenlerde A kişilik yapısı ($f=23$, %53,5) daha yaygındır. 50 yaş altı olan gruplarda ise A kişilik yapısı, en çok 20-29 yaş grubunda ($f=66$, %45,2), en az ise 40-49 yaş grubunda ($f=62$, %41,6) görülmektedir. Ki-kare analizinin sonucuna bakıldığında öğretmenlerinin kişilik yapılarının cinsiyetlerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(3,663)=1,934$, $p>,05$].

Yine Tablo 6'ya göre, A kişilik yapısı sadece 'Anadolu Öğretmen Lisesi' mezunu olan öğretmenlerde daha sık görülmektedir ($f=68$, %50,4). Anadolu öğretmen lisesi mezunu olan öğretmenlerin yarısından fazlası A kişilik yapısına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer bütün lise türlerinin mezunu olan öğretmenlerde B kişilik yapısı daha yaygındır. A

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

kişilik yapısı en az sıklıkla 'İmam Hatip Lisesi' mezunu olan öğretmenlerde görülmektedir. Ki-kare testinin sonuçlarına bakıldığında ise öğretmenlerin kişilik yapılarının mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediği [$\chi^2(5,663)=4,005, p>,05$] söylenebilir.

Öğretmenlerin kişilik yapılarının; mezun oldukları fakülte türü, anne ve baba eğitim durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin ki-kare analizi sonuçlarına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. A ve B Kişilik Yapılarının Öğretmenlerin Mezun Oldukları Lise Türü İle Anne ve Baba Eğitim Durumu Değişkenlerine Göre Dağılımına İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları

Değişkenler	Kategori	A kişilik		B kişilik		χ^2	sd	p
		f	%	f	%			
Mezun Olduğu Fakülte	Eğitim Fakültesi	233	45,1	284	54,9	2,128	2	,345
	Eğitim Enstitüsü & Yüksekokulu	28	43,8	36	56,3			
	Fen Edebiyat Fakültesi	35	42,7	47	57,3			
Anne eğitim	Okuryazar ve değil	44	38,6	70	61,4	3,497	4	,478
	İlkokul	180	44,4	225	55,6			
	Ortaokul	19	51,4	18	48,6			
	Lise	31	50,8	30	49,2			
	Üniversite	23	47,8	26	52,2			
Baba eğitim	Okuryazar ve değil	12	40,0	18	60,0	,508	4	,973
	İlkokul	130	45,6	155	54,4			
	Ortaokul	46	43,0	61	57,0			
	Lise	48	45,3	58	54,7			
	Üniversite	60	44,4	75	55,6			

Tablo 7'ye göre, A kişilik yapısı en fazla eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerde ($f=233, \%45,1$), en az ise fen edebiyat mezunu olan öğretmenlerde ($f=35, \%42,7$) görülmektedir. Fakat öğretmenlerin mezun oldukları fakülte türüne göre kişilik yapıları anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(2,663)=2,128, p>,05$].

Yine Tablo 7'ye göre, öğretmenlerde A kişilik yapısı en az anneleri herhangi bir eğitim kurumunu bitirmemiş olanlarda ($f=44, \%38,6$), en çok da anneleri ortaokul mezunu olan adaylarda ($f=19, \%51,4$) görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin kişilik yapıları anne eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(4,663)=3,497, p>,05$].

—

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

Aynı şekilde öğretmenlerin kişilik yapılarının baba eğitim düzeylerine göre dağılımı (Tablo 7); A kişilik yapısına baba eğitim düzeyi ‘okuryazar ve değil’ olan öğretmenlerde daha az sıklıkla rastlanırken ($f=12$, %40), baba eğitim düzeyi ‘ilkokul’ olan öğretmenlerde ($f=130$, %45,6) daha çok rastlanmıştır. Bu bulguya göre öğretmenlerin kişilik yapıları baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$\chi^2(4,663)=,508$, $p>,05$].

Öğretmenlerin kişilik yapılarının, fırsat sunulması halinde öğretmenliği değiştirme düşüncelerine göre karşılaştırılmasına ilişkin ki-kare analizi sonuçlarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin A ve B Kişilik Yapılarının, Öğretmenliği Değiştirme Düşüncelerine Göre Dağılımına İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları

Değişkenler	Kategori	A kişilik		B kişilik		χ^2	sd	p
		f	%	f	%			
Öğretmenlikten	Evet	123	52,6	111	47,4	9,176	1	,003*
	Hayır	173	40,3	256	59,7			

Tablo 8’e göre öğretmenlerden fırsat sunulması halinde öğretmenlik mesleğini değiştiririm diyenlerde ($f=123$, %52,6) A kişilik yapısı daha yaygın, fırsatım olsa bile öğretmenlik mesleğinden ayrılmam diyenlerde ise B kişilik yapısı daha yaygın olduğu ortaya çıkmaktadır ($f=256$, %59,7). Buna göre ki-kare analizinin sonucunda öğretmenlerin kişilik yapılarının öğretmenlik mesleğini değiştirme düşüncelerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermektedir [$\chi^2(1,663)=9,176$, $p<,05$].

Öğretmenlerin kişilik yapılarının, fırsat sunulması halinde öğretmenliği değiştirme düşüncelerine göre karşılaştırılmasına ilişkin çapraz tablo sonuçlarına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9. A ve B Kişilik Yapılarına Göre Öğretmenlik Mesleğinden Ayrılma Düşüncesine Ait Çapraz Tablo Sonuçları

Seçenekler		A kişilik yapısı	B kişilik yapısı
Evet	Gözlenen	123	111
	Beklenen	105	130
Hayır	Gözlenen	173	256
	Beklenen	192	238

Tablo 9’a göre, A kişilik yapısına sahip olan 123 öğretmen, imkân sunulması halinde öğretmenlik mesleğini değiştirebileceğini beyan etmişlerdir. Bu değer anlamlı farklılık oluşmaması için gerekli olan 105 sınırının üzerindedir. Yani, A kişilik yapısına sahip olan öğretmenler beklenenden daha yüksek oranda mesleği bırakma eğilimindedirler. Yine A kişilik yapısına sahip 173 öğretmen imkân dâhilinde bile olsa mesleği bırakmayacaklarını ifade etmişlerdir. Fakat bu değer de anlamlı farklılık oluşmaması için gereken 192 barajının altındadır. Yani, A kişilik yapısına sahip olan öğretmenler mesleği bırakmama noktasında beklenen değerinin altında kalmıştır. B kişilik yapısına sahip olan 111 öğretmen imkân dâhilinde mesleği değiştirebileceğini beyan etmiştir. Fakat bu değer anlamlı farklılık oluşmaması için gerekli olan 130

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

sınırının altındadır. Yani B kişilik yapısına sahip olan öğretmenler uygun şartlarda bile mesleği daha az terk etme eğiliminde olduğu söylenebilir. Benzer şekilde B kişilik yapısına sahip olan 256 öğretmen hiçbir şartta mesleğini değiştirmeyeceğini ifade etmiştir. Bu gözlenen değer de anlamlı farklılık oluşmaması için beklenen 238 barajının üzerindedir. Buna göre, A kişilik yapısına sahip olan bireyler uygun şartların sunulması halinde öğretmenlik mesleğini değiştirmede B kişilik yapısına sahip olanlara nazaran daha istekli oldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin kişilik yapılarının, büyüdüğü yerleşim yeri ve demokratlık düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin ki-kare analizi sonuçlarına Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10. *A ve B Kişilik Yapılarının, Öğretmenlerin Büyüdüğü Yerleşim Yeri ve Demokratlık Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Ki-Kare Analizi Sonuçları*

Değişkenler	Kategori	A kişilik		B kişilik		χ^2	sd	p
		f	%	f	%			
Büyüdüğü Yerleşim Yeri	İl	114	47,5	126	52,5	1,976	2	,372
	İlçe	92	41,1	132	58,9			
	Belde & Köy	90	45,2	109	54,8			
Demokratlık Düzeyi	Her zaman	122	44,4	153	55,6	3,013	2	,222
	Çoğunlukla	152	46,8	173	53,2			
	Bazen	22	34,9	41	65,1			

Tablo 10'a göre, öğretmenlerin kişilik yapılarının büyüdüğü yerleşim yerlerine göre dağılımı incelendiğinde; A kişilik yapısı en çok sıklıkla il merkezlerinde büyümüş olan öğretmenlerde ($f=114$, %47,5); en az sıklıkla ise ilçe merkezlerinde büyümüş olan öğretmenlerde ($f=92$, %41,1) görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin kişilik yapılarının büyümüş oldukları yerleşim yerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(2,663)=1,976$, $p>,05$].

Yine Tablo 10'a göre, A kişilik yapısı en az kendisini 'Bazen ($f=22$, %34,9)' demokrat olarak gören öğretmenlerde; en çok sıklıkla da kendisini 'Çoğunlukla ($f=152$, %46,8)' demokrat olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, öğretmenlerin kişilik yapılarının demokratlık seviyelerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(2,663)=3,013$, $p>,05$].

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada araştırmaya katılan 663 öğretmenden 296'sı A tipi kişilik yapısına; 367'si ise B tipi kişilik yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, B kişilik yapısının, A kişilik yapısına nazaran öğretmenler arasında daha yaygın

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

olduğu görülmektedir. Bu sonuç Akıncı, Güven ve Demirel'in (2015) araştırma sonuçları ile daha çok örtüşmektedir. Ancak Keleş'in (2019) çalışmasına ait sonuçları ile tam örtüşmediği çünkü örneklemin yarıdan fazlasının A kişilik yapısına daha azı ise B kişilik yapısına sahip olduğu görülmüştür. Diğer taraftan Aktaş'ın (2001) ve Avcı ve Kaya'nın (2010) çalışmalarında ise A kişilik yapısına sahip bireylerin daha çok olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin sahip olduğu kişilik yapılarına cinsiyet açısından bakıldığında, 340 erkek ve 323 kadın öğretmen arasında B kişilik yapısının çoğunlukta olduğu görülmektedir. A kişilik yapısı erkek öğretmenlerde, kadın öğretmenlere nazaran daha yaygın olduğu ancak öğretmenlerinin kişilik yapılarının cinsiyetlerine göre dağılımı anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir. Bu sonuç Akıncı, Güven ve Demirel'in (2015), Keleş'in (2019) ve Aksoy (2009)'un çalışmalarının sonuçları ile örtüşmektedir. Buna karşın, Hisam, Rahman, Mashhadi and Raza (2014) ve Öktem (2009)'in araştırma sonuçlarında; A kişilik özelliklerinin kadın öğrencilerde, erkek öğrencilere nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin kişilik yapılarının yaş değişkenine göre 50 yaş altında olan gruplarda A ve B kişilik yapılarının dağılımı benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu yaş aralığındaki öğretmenlerde B kişilik yapıları çoğunlukta olduğu, 50 yaş ve üstündeki öğretmenlerde ise bu durumun tam tersi olduğu söylenebilir. Diğer taraftan 50 ve üstü yaşlardaki öğretmenlerde A kişilik yapısı daha yaygın olup 50 yaş altı olan gruplarda ise A kişilik yapısı, en çok 20-29 yaş grubunda, en az ise 40-49 yaş grubunda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Akıncı, Güven ve Demirel (2015) ve Aksoy (2009)'un araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Çünkü bu çalışmalarda da cinsiyet değişkenine göre kişilik özelliklerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin mezun olduğu lise türüne göre; A kişilik yapısının sadece 'Anadolu Öğretmen Lisesi' mezunu olan öğretmenlerde daha sık görüldüğü buna göre Anadolu öğretmen lisesi mezunu olan öğretmenlerin yarıdan fazlası A kişilik yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bütün liselerden mezun olan öğretmenlerde B kişilik yapısı daha yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan A kişilik yapısının en az sıklıkla görüldüğü grup ise; 'İmam Hatip Lisesi' mezunu olan öğretmenlerdir. Bundan hareketle öğretmenlerin kişilik yapılarının mezun oldukları lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer sonuç Keleş (2019)'in araştırmasında da bulunmuştur. Anılan araştırmada da mezun olunan lise türüne göre kişilik yapılarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin mezun oldukları fakülte türlerine göre; A kişilik yapısı daha fazla eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerde, en az ise fen edebiyat fakültesi mezunu olan öğretmenlerde görülmüştür. Fakat öğretmenlerin mezun oldukları fakülte türüne göre kişilik yapıları anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu sonuç Uğurlu (2012)'nin araştırma sonucu ile örtüştüğü görülmektedir. Çünkü Uğurlu (2012)'da araştırmasında mezun olunan okulun kişilik özelliklerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna varmıştır.

Öğretmenlerin anne eğitim durumlarına göre; A kişilik yapısı en az anneleri herhangi bir eğitim kurumunu bitirmemiş olanlarda görülürken, en çok anneleri ortaokul mezunu olan öğretmenlerde görülmüştür. Buna göre öğretmenlerin kişilik yapıları anne eğitim durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediğini söylemek mümkündür. Bu sonuç Keleş (2019)'in

**Öğretmenlerin Sahip Olduğu A ve B Kişilik Yapıları Üzerine Bir Araştırma Rafet
AYDIN, Osman CANAVAR & Meray İŞLEK**

sonucu ile paralellik göstermektedir. Aynı şekilde Keleş (2019)'in araştırmasında da anne eğitim durumuna göre kişilik yapılarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin baba eğitim durumlarına göre kişilik yapılarında; A kişilik yapısına, baba eğitim düzeyi 'okuryazar ve değil' olan öğretmenlerde daha az sıklıkla rastlanırken en çok ise baba eğitim düzeyi 'ilkokul' olan öğretmenlerde rastlanmıştır. Ancak öğretmenlerin kişilik yapıları baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Bu sonuç Keleş (2019)'in sonucu ile paralellik göstermektedir. Çünkü Keleş (2019)'in araştırmasında da öğretmenlerin baba eğitim durumuna göre kişilik yapılarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğretmenlerin fırsat sunulması halinde mesleği değiştirip değiştirmeme isteklerine göre; öğretmenlik mesleğini değiştirim diyenlerde A kişilik yapısı, fırsatım olsa bile öğretmenlik mesleğinden ayrılmam diyenlerde ise B kişilik yapısının daha yaygın görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğretmenlerin kişilik yapılarının öğretmenlik mesleğini değiştirme düşüncelerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Bu farklılık A kişilik yapısına sahip olan 123 öğretmen, imkân sunulması halinde öğretmenlik mesleğini değiştirebileceğini beyan ederken, 173 öğretmen de imkân dâhilinde bile olsa mesleği değiştirmeyeceklerini beyan etmişlerdir. Yani, A kişilik yapısına sahip olan öğretmenler daha yüksek oranda mesleği bırakma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Diğer taraftan B kişilik yapısına sahip olan öğretmenlerde ise; 111 öğretmen imkân dâhilinde mesleği değiştirebileceğini beyan ederken, 256 öğretmen de hiçbir şartta mesleğini değiştirmeyeceğini beyan etmiştir. Yani B kişilik yapısına sahip olan öğretmenler uygun şartlarda bile mesleği daha az terk etme eğiliminde oldukları söylenebilir. Buna göre, A kişilik yapısına sahip olan öğretmenler uygun şartların sunulması halinde öğretmenlik mesleğini değiştirmede, B kişilik yapısına sahip olanlara nazaran daha istekli oldukları görülmüştür.

Öğretmenlerin kişilik yapıları büyüdüğü yerleşim yerlerine göre incelendiğinde, A kişilik yapısı en fazla sıklıkla il merkezlerinde büyümüş olan öğretmenlerde; en az sıklıkla ise ilçe merkezlerinde büyümüş olan öğretmenlerde görüldüğü sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin kişilik yapılarında büyümüş oldukları yerleşim yerlerinin etkisinin bulunmadığını söylemek mümkündür.

Öğretmenlerin kişilik özellikleri demokratlık durumlarına göre incelendiğinde; A kişilik yapısına sahip öğretmenler en az sıklıkla kendisini 'Bazen' demokrat olarak ifade ederken, en fazla sıklıkla da 'Çoğunlukla' demokrat olarak ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın öğretmenlerin kişilik yapılarının demokratlık düzeylerine göre farklılık göstermediği söylenebilir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak, A ve B kişilik yapısı ve öğretmenlik mesleği ile şu önerilere bulunulabilir:

Bu araştırma öğretmenler üzerine yapılmıştır. Yeni yapılacak araştırmalar ile daha kapsamlı örneklem gruplarına ve öğretmen adayları ile yapılabilir. Bu elde edilecek sonuçlar ile öğretmen yetiştirme programlarına kişilik geliştirici ve farkındalığı artırıcı dersler eklenebilir.

Araştırma kapsamında A kişilik yapısına ait özelliklere sahip olan öğretmenlerin, B kişilik yapısına sahip olan öğretmenlere kıyasla; fırsat halinde öğretmenlik mesleğini değiştirmeye daha meyilli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Eğitimin en önemli unsuru olan öğretmenlerin, hiçbir şekilde mesleklerinden vazgeçmeyecekleri düşüncesine sahip olmalarının -eğitim sisteminin kazançları açısından önemli olduğu için- mesleği tercih etme aşamasında olan öğretmen adaylarının hangi kişilik yapısına sahip olduğuna bakılarak yönlendirme yapılabilir.

Araştırmada öğretmenlerin yaklaşık %45'inin A kişilik yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu oranın göreceli olarak yüksek olduğu ifade edilebilir. Buna göre, eğitim sisteminin en önemli unsurlarından biri olan öğretmenlerin sağlıklı bir şekilde eğitim-öğretim sürecine devam edebilmesi için B tipi kişilik yapısının öğretmenler arasında yaygınlığını artıracak uygulamalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akıncı, Z., Güven, M. ve Demirel, O. N. (2015). Öğrencilerin a ve b tipi kişilik yapısı ile psikoşiddet (mobbing) ve depresyon arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 52(604), 55-74.
- Aksoy, Ö. (2009). *Öğretmen ve okul yöneticilerinde a tipi kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri ve bayrampaşa ilçesi ilköğretim okullarında yapılan bir uygulama* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktaş, A. M. (2001). Bir kamu kuruluşunun üst düzey yöneticilerinin iş stresi ve kişilik özellikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4). 25-42.
- Aslıpek, F. (2014). *Öğretmenlerin kişilik tipleri ile çatışma çözme stratejileri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Avcı, U. ve Kaya, U. (2010). Yıldırma (mobbing) ve kişilik ilişkisi: hizmet sektörü çalışanları üzerinde bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 51-79.
- Aydın, A. (2005). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi* (6.Baskı). Ankara: Tekaç Yayınları.
- Aydın, C. ve Özel, Ç. H. (2017). A ve B kişilik tiplerinin boş zaman davranışlarının kıyaslanması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 21-41.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma. Yöntem teknik ve ilkeler* (11.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, Ö. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (20.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Durna, U. (2004). Stres, a ve b tipi kişilik yapısı ve bunlar arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 191-206.

- Durna, U. (2005). A tipi ve B tipi kişilik yapıları ve bu kişilik yapılarını etkileyen faktörlerle ilgili bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 275-290.
- Franzoi, S. L. (2006). *Essentials of psychology* (2.Baskı). Ohio, USA: Atomic Dog Publishing.
- Fretwell, C. E., Lewis, C. C. & Hannay, M. (2013). Myers-briggs type indicator, A/B personality types, and locus of control: where do they intersect?. *American Journal of Management*, 13(3), 57-66.
- Griffin, R. W. & Moorhead, G. (2014). *Organizational behavior: managing people and organizations* (11.Baskı). USA: South-Western, Cengage Learning.
- Hisam, A., Rahman, M. U., Mashhadi, S. F. & Raza, G. (2014). Type A and Type B personality among Undergraduate Medical Students: Need for psychosocial rehabilitation. *Pakistan journal of medical sciences*, 30(6), 1304-1307. Doi: <http://dx.doi.org/10.12669/pjms.306.5541>
- Huck, S. W. (2012). *Reading statistics and research*. (6.Baskı). Boston, USA: Pearson Education, Allyn & Bacon.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler* (30.baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Keleş, Y. E. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kişilik tipleri ile yaşam boyu öğrenme yeterlik algılarının incelenmesi (Manisa Celal Bayar Üniversitesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Liao, P., Wen, F. & Yu, C. C. (2010). Job characteristics, work commitments, and job satisfaction of the Thai workers in Taiwan's construction industry: Taiwan-using type A and B personalities as moderators. In *2010 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management* (2273-2277).
- Luthans, F. (2011). *Organizational behavior: an evidence-based approach* (12.Baskı). New York: McGraw- Hill/Irwin.
- Martin, G. N., Carlson, N. R. & Buskist, W. (2013). *Psychology* (5.Baskı). Massachusetts, USA: Allyn & Bacon.
- Özsoy, E. (2013). *A tipi ve b tipi kişilik ile iş tatmini arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Robbins, S.P. & Judge, T.A. (2012). *Örgütsel davranış*. (İnci Erdem Çev.). İstanbul: Nobel. (Orijinal eserin yayın tarihi 2011).
- Sayar, K. ve Dinç, M. (2008). *Psikolojiye giriş* (1.Baskı). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları. Zel, U. (2001). *Kişilik ve liderlik* (1.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.